

УДК 1.14.140

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.58.22>

ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС КРИЗЬ ПРИЗМУ ПОСТКОЛОНІАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

Олександр Самохвалов

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра філософії
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна*

У статті розглядається питання мирного та взаємовигідного співжиття держав у ХХІ ст. у контексті реалізації і підтримки універсальних цінностей цивілізаційного процесу в узагальненому розумінні засадничих начал демократичних політичних систем. При цьому універсальні цінності досліджуються як такі, які здатні забезпечити статус свободи для громадян як можливості свідомої самореалізації та як запобіжний захід антидемократичним тенденціям й тоталітарним явищам у суспільстві. Окрім цього, автор розвиває ідею про відсутність утопічного аспекту в концепції універсальних цінностей, щоб продемонструвати її переваги над неявно утопічними тоталітарними проектами, які передбачають відсутність соціального прогресу.

Також надається характеристика сутності суспільного договору у аксіоматичному вимірі його цінностей, які базуються на понятті свободи громадянина, що дає змогу здійснити диференціацію між суспільним і квазісуспільним договором й продемонструвати негативні наслідки останнього у соціальній сфері у вигляді зміни громадянської свідомості суспільства з самостійної на залежну від тоталітарного дискурсу владної еліти, що призводить до зникнення усвідомленої етики свободи, в якій самосвідомість громадянина реалізується без примусу і є запорукою уникнення несвідомого насилля проти співгромадян.

Аналізується взаємозв'язок між ключовими ідеями цивілізаційного процесу та постколоніального дискурсу з позицій успішного та неуспішного подолання колоніального минулого як тоталітарної спадщини, пояснюються причини цього явища і результати впливу на постколоніальні суспільства, де не відбулась деколонізація, в глобальному аспекті. Постколоніальний дискурс доповнюється розширеною складовою, яка стосується суспільної площини, а саме рефлексії суспільного духу на колоніальне минуле, на владні інституції, які були залишені колонізаторами.

Ключові слова: цивілізаційний процес, постколоніальний дискурс, універсальні цінності, суспільний договір, квазісуспільний договір, деколонізація, спільне благо, трансформація постколоніального досвіду, свобода, демократія, тоталітаризм, колоніалізм.

У ХХІ ст. актуальним залишається питання мирного та взаємовигідного співіснування держав, яке стосується уникнення війн, соціально-гуманітарних, кліматичних катастроф, в ході цивілізаційного процесу, який реалізується через інтеграцію і підтримку універсальних цінностей в політичних системах, що досліджується, зокрема, у філософії сталого розвитку, філософії громадянського суспільства та в постколоніальному дискурсі.

Практичний вияв прагнення до спільного добробуту, зумовлений вище зазначеними філософськими течіями, ми знаходимо тепер *не лише у декларуванні* спротиву агресивній політиці, яка нехтує суверенітетом інших країн, як на прикладі російсько-української війни, а й в конкретних кроках демократичних держав на міжнародній арені, які спрямовані на побудову довіри між урядами, шляхом надання допомоги економічного та військового характеру демократіям, які перебувають під загрозою знищення і захоплення тоталітарними режимами, зокрема, Україні.

Тому ми здійснюємо аналіз універсальних цінностей в контексті цивілізаційного процесу, їх співставлення із постколоніальним дискурсом, щоб отримати можливість для необхідних висновків щодо фундаментальних основ тривалого миру та подолання тоталітарних тенденцій у сучасному світі, у світлі яких демократичні суспільства намагаються зобразити як такі, чия внутрішня філософська доктрина вільного громадянина є хибною і внаслідок цього повинна бути підпорядкована ідеям колективізму, суцільному упокоєнню громадян державним апаратом.

Отож наше дослідження ми розпочнемо з пояснення сутності універсальних цінностей і їх значення в цивілізаційному процесі. Сутність універсальних цінностей полягає у їх аксіоматичній природі, яка виходить з уявлень людського розуму про доброчесність, мораль, справедливість, взаємодопомогу, рівність і всі ті якості, які в суспільстві дають можливість особистостям бути особистостями, а звідси громадянами, щоб могли створювати суспільний договір, що зауважує англійський філософ Дж.Локк, коли пише, що: «... громадянин не підкоряється жодній іншій законодавчій владі, окрім тієї, яка встановлена за суспільним договором, і не перебуває у підпорядкуванні чийсь волі і не є обмеженою будь-якими законами, за винятком тих, які будуть встановлені цим законодавчим органом відповідно до наданої йому довіри» [16, с. 114].

При цьому наголос на природне право на свободу здійснюється тому, що підвалини кожного демократичного устрою розгортаються з цих начал – *аксіоматичних*, які не реалізуються в контексті *примусу*, тобто коли влада перебуває у підпорядкуванні чийсь волі, а не волі суспільного договору. В протилежному випадку ми маємо *квазісуспільний* договір, підпорядкований волі одного індивіда або групи осіб, що є притаманним для авторитарних і тоталітарних режимів, що ми розглянемо пізніше у статті.

Також ми не маємо на увазі, що універсальні цінності є фінальним продуктом, який безпеліційно повинен бути прийнятим кожним суспільством заради загального блага як це можна спостерігати на прикладі критики К. Поппером Платона за те, що останній вірив в історичні закони та виділяв їх як незалежні від людей, які ведуть до занепаду суспільства; сутність цих законів відповідно полягала у будь-яких соціальних або політичних змінах, а, отже, скасування абсолютно всіх змін – це надійний засіб для збереження держави та суспільства від занепаду [8, с. 34].

Отже, тому саме від свободи і від змін з'являються можливості для реалізації благ, які базуються на універсальних цінностях, коли кожна людина може здійснити позитивний внесок у розвиток суспільства, що можна спостерігати на прикладах *добровільної* волонтерської діяльності у демократіях, розвитку культурних та наукових товариств, які сприяють поширенню знань про культуру, історію, етику і цим підвищують рівень ерудованості та моральності, відчуття національної гордості у суспільства і прагнення розвивати власну країну, а не покидати її, яке це сталося у багатьох країнах Африки та Близького Сходу, що зумовило міграційну кризу в Європі з 2015р. [6; 7].

Окрім цього, важливість природного права на свободу полягає в тому, що воно не лише виступає основою для демократії, а й сприяє громадянам *свідомо* та *вільно* обирати своє майбутнє, тобто проживати *усвідомлене життя*, а не те, чий зміст є сформованим пропагандою, як це є в тоталітарному або авторитарному устрої, коли хід історичного мислення підпорядковується монопольній політиці партійного апарату або одній особі, що зумовлює втрату людьми здатності осмислювати світ поза будь-яким іншим контекстом, окрім наданого владним дискурсом [1].

У вимірі вище зазначених ідей, питання про те, чи достатньо в нас підстав вважати, що універсальні цінності є справді єдиними і корисними для всіх людей у контексті

побудови та розвитку політичного устрою, звичайно, не розв'язується однозначно, адже жодне суспільство не є застрахованим від зіткнення інтересів різних соціальних груп, що може викликати нестабільність демократичної системи. Проте, якщо суспільство розвивається цивілізовано, що є шляхом прогресії суспільної свідомості до усвідомленої індивідуальної свободи, або як це описував шотландський філософ А.Фергюсон, говорячи про нації, що кожна з них здійснює поступ від здичавілого чи варварського, дитячого стану до цивілізації – правової держави, стану зрілості [13, с. 8]. У такому випадку, перспективи і намагання утвердити індивідуалізм без надмірної атомізації суспільства, стають *практичною* ідеєю, яка підтвердилась на прикладі країн Європи та США і усіх відомих у світі демократій, а саме в тому, що в жодній з них ніколи не було поневолення націй демократією, що вже можна вважати здобутком і ключовою характеристикою універсальних цінностей як таких, які ведуть до свободи та усвідомлення, що ідеалізована реальність не може бути досягнута, однак, ми можемо покращити світ до певної степені без впадання в тоталітаризм, де ціллю є недосяжна ідеальна реальність, яка позбавлена етики як свідомого і відповідального ставлення до суспільства, яке виникає внаслідок розуміння індивідом явища свободи в демократії на противагу до перебування під впливом пропаганди у тоталітаризмі.

Про аспект взаємопов'язаності усвідомленої етики та демократії згадує і британський мислитель Н. Еліас, а саме коли описує, що цивілізаційний процес є: «... думкою про стан манер або культурності, освіченості, тобто про манери, суспільний такт, про повагу, з якою люди повинні ставитись одне до одного, й про багато інших таких комплексів» [4, с. 91].

Звідси ми можемо зробити висновок, що цивілізаційний процес творить, на перший погляд, непомітну *культуру* суспільної етики з акцентом на індивідуальну свободу, яка виявляється на всіх рівнях держави в тому, яким є ставлення людей один до одного крізь призму поняття свободи, яким є рівень свободи у взаємодії держави й громадян. Оскільки, існування суспільства кожного демократично устрою, без усвідомленої його громадянами ролі свободи у ньому, перетворюється на суцільну ворожнечу між його учасниками, адже в цій етиці розгортається думка про свободу і про відповідальність, яку індивід утверджує в собі, а не сприймає як примус, або як щось, що громадянин здійснює без знання причини цього.

І, отже, якщо ми маємо реалізацію цивілізаційного процесу у сторону демократії, а цивілізаційний процес може бути цивілізаційним лише за умови відсутності тоталітарних тенденцій у своєму становленні у суспільстві, ми отримуємо наступні цінності, які є його основою, а саме: право на приватну власність, право здійснювати голосування, свобода слова, свобода віросповідання, право на здійснення підприємницької діяльності та інші права, які ґрунтуються на аксіоматичному понятті природної свободи громадянина.

Ці права і свободи гарантують для суспільства звільнення від потенційного росту насильства і корупції, масового переходу до недемократичних цінностей, які базуються на створенні фіктивного суспільного договору, який реалізований через примус тоталітарної еліти та передбачає відміну аксіоматичних природних прав громадян й нав'язування протилежних, нецивілізованих, *антицінностей*. Отож суспільний договір за таких умов не лише перестає бути договором громадян, але повністю зникає з суспільного обговорення, адже його суть прямо суперечить насадженому силою устрою, який визначає людей не як громадян держави, а як підданих або рабів, які не наділені персональною свободою, а, отже, не беруть участь в цивілізаційному процесі; громадянська самосвідомість такого суспільства також повністю зникає як і національна ідентичність, оскільки, через тоталітарне поневолення, боротьба за свободу та справедливість класифікується у таких системах як злочин

проти держави, суспільства, політичної системи, що історично можна помітити в боротьбі українського народу за незалежність під час радянської окупації України.

Щоб краще прояснити цей аспект, ми можемо процитувати українського філософа А.Карася, який так характеризує взаємопов'язаність понять свободи, моралі та цивілізованості: «...щоб бути моральною, дія має бути заснована на можливостях свободи самовдосконалення. Бути вільним – це бути автономним у моральних вчинках, а «моя максима» має бути такою, яку, як моральний чинник, Я – і ніхто інший – сам даю собі. Оскільки моральний порядок є універсальним, тоді максима, яку я ставлю перед собою, має сприйматися як універсальний закон для всіх. Контекстом такого сприйняття знову ж є аксіологічно-критична сфера життя, в якій кожна людина для себе має бути самоціллю» [5, с. 171].

Таким чином універсальність цивілізаційних цінностей виходить з того, що є спільним для всіх людей як: прагнення бути вільними і не пригніченими насиллям у будь-яких формах, які передбачають утратою громадянами здатності створювати і підтримувати суспільний договір. Їх же аксіоматична природа випливає з того, що кожен громадянин будь-якої країни не хоче, як ми вже згадували раніше, постраждати від насильства, але водночас не хоче вчиняти беззаконня до своїх співгромадян, не тому, що його за це покарають, а тому, що ціллю його життя є збереження суспільного договору, який забезпечує кожному його учаснику пряму і *постійну* вигоду у формі надання захисту від посягання на свободу у всіх її вимірах, що веде нас до ідеї спільного блага, яке, професор філософії Л.Сафонік, характеризує крізь призму наступної ситуації: «Людина, позбавлена морального та спільного чуття, структурованого почуттям відповідальності, чесності, патріотичності, любові до Батьківщини, готовності пожертвувати своїм життям заради свободи і гідності інших, перебуває поза межами дискурсу спільного блага, оскільки її задоволення поле індивідуальних життєвих сенсів та смислів. Схильність до спільного блага є запорукою витворення ідентичності людини, яка лежить в основі розбудови громадянського суспільства та демократичної держави» [10, с. 69].

І, переходячи до другої частини нашої статті, ми прагнемо сконцентруватись на поясненні взаємопов'язаності цивілізаційного процесу та постколоніального дискурсу, який розглянемо у громадянській площині. Ми рухаємось в такому напрямку, оскільки, постколоніальний дискурс більше відомий як дискурс про постколоніальну літературу, коли його визначають: «...методологічним напрямом або підходом, спрямованим на дослідження колишніх колоніальних країн і народів і їх зв'язків з метрополіями, як правило і насамперед у контексті культурному, шляхом прочитання й інтерпретації відповідних літературних творів» [11, с.350]. І менше у громадянській сфері, однак, існує доповнене визначення, яке полягає в: «...дослідженні антиімперських стратегій та ідеологій, питання глобалізації та аналізу різних форм підпорядкування (національного, расового, гендерного)» [2, с. 10].

Цивілізаційний аспект постколоніального дискурсу відповідно є рефлексією суспільного духу на вплив колоніального минулого у громадянській площині, що демонструє Е. Саїд на прикладі уявлення країн Заходу про Близький Схід, коли пише, що орієнталізм – це: «...система репрезентацій, обрамлена всією сукупністю сил, які привели Схід у західну науку, західну свідомість, а згодом у західну імперію. Якщо в цьому визначенні орієнталізм видається більш політичним, аніж неполітичним, то це передусім тому, що, як на мене, орієнталізм став продуктом певних політичних сил та видів діяльності. Орієнталізм – це школа інтерпретації, матеріалом для якої є Схід, його цивілізації, народи й регіони» [9, с. 152-153]. Основним об'єктом критики у цій ситуації є уявлення про те, що прогресивність одних країн зумовлює виправдання окупаційної політики щодо інших країн, чим і є колонізація, а орієнталізм виступає не як наукове дослідження, а як набір

багатогранних (політичних, економічних, культурних) інструкцій щодо взаємодії з націями, які опинились у колоніальному поневоленні, тобто відбулось «...перетворення західного наукового дискурсу на імперську інституцію» [200, с. 7]. А Е. Саїд зауважує це так: «Колонізація спочатку означала ідентифікацію, а точніше, створення інтересів; ці інтереси могли бути комерційними, комунікаційними, релігійними, воєнними, культурними. Наприклад, Британія вважала, що вона як християнська держава має легітимний інтерес у плані опіки над ісламом та ісламськими територіям» [9, с. 76].

Очевидно, що колоніальне минуле включало в себе такі явища як: асиміляція та знищення національної культури, рабство й експлуатація природних ресурсів окупованих територій, безкарне насилля й відсутність правової допомоги для автохтонного населення, значні обмеження економічної свободи. Відповідно стало основою досліджень постколоніального дискурсу в громадянській сфері тому, що усе це не могло не відобразитись на суспільній свідомості поневолених націй. Відбулась поява шляхів до подолання або загострення вищезгаданих тенденцій після здобуття колоніями незалежності від колонізаторів, що виявилось у становленні одного з центральних понять постколоніальних студій – постколоніальної модальності, яка означає дискурсивний спротив владі [2, с. 7]. Однак, у аспекті глобалізації, не всі держави стали тими частинами світової спільноти, які дійсно сприяють суспільному добробуту, а навпаки проявили антизахідні й антицивілізаційні нахили і причину цього ми розглянемо.

Для прикладу ми можемо взяти такі країни, колишні колонії, як: Іран та Північна Корея, чії політичні устрої яскраво демонструють антидемократичні цінності і є тоталітарними, й окрім цього, вони здійснюють підтримку російських збройних формувань, які окупують українські території, тобто безпосередньо беруть участь у війні [15; 17].

Причинами занепаду цивілізаційного процесу в Ірані та Північній Кореї стали: відсутність реалізації суспільного договору, відмова від універсальних цінностей цивілізаційного процесу, що зумовило появу дискурсу з претензією на антиімперіалізм, який таким не є, оскільки, Західні імперії припинили існування, але водночас це протистояння Захід-Схід стало основою політичної ідеології. М. Дуглас, британський науковець, виділив також явище подібного протистояння, яке базується на виправданні помсти колоніальним минулим, але вже в контексті міграційної кризи в Європі, яка розпочалась в 2015 р. Автор описує це так: «Концепція «Імперія завдає удару у відповідь» ґрунтується на переконанні, що є цілком неминучим і, можливо, навіть справедливим, щоб у XX столітті народи колишніх колоній відігралися на колонізаторах, хай і не як завойовники, а як співгромадяни» [3, с. 26].

Також варто відзначити, що однією з ключових проблем постколоніальних суспільств, особливо відносно до нашого прикладу, є насильно змінена громадянська самосвідомість, ціннісні орієнтири громадян у зв'язку з існуванням в тоталітарному устрої. За Ганною Арендт це полягає в тому, що ідеологія тоталітаризму трансформує людські моральні якості у сторону абсолютного нігілізму, що призводить до мовчазного суспільного схвалення ідеї безкарного насилля системи над громадянами і виконання цього насилля одними громадянами відносно до інших без жодних докорів сумління [1, с. 511].

Саме тому постколоніальному дискурсу, на політичному та культурному рівнях, притаманна рефлексія суспільного духу на колоніальне минуле, яка передбачає рух до справедливої деколонізації і незалежності не у формальному сенсі цього слова, а у відміні тоталітарного стану, глибоко вкоріненого у суспільстві внаслідок його руйнівного впливу, який не є чимось незначним, щоб бути непомітним і просто забутим на новому етапі розвитку нації; його проблема в тому, що він творить стан людських взаємовпливів і соціальних

зв'язків, який є *антиморальним*, залишаючись непомітним для суспільства, щоб не бути подоланим через зміну суспільної самосвідомості до стану суспільного договору (демократії), що і є запорукою успіху тоталітаризму. І до моменту національної незалежності є вище зазначена ситуація, яку алжирський мислитель Ф. Фанон описує як те, що: «Саме колонізатор створив і продовжує творити колонізованих» [12, с. 6].

Відповідно незалежність, яка містить у собі відмову від трансформації колоніального досвіду, стає продовженням впливу вже не колонізаторів, а заснованих ними владних інституцій контролю за суспільством, що означає зупинку деколонізації й продовження місцевими елітами того ж способу колоніального управління, який був при колонізаційному періоді, а це зумовлює наслідування урядами таких країн тоталітарних та експансіоністських тенденцій, що і відбулось в Ірані та КНДР на противагу до ПАР, де був подоланий режим апартеїду та була встановлена демократія, й США, де було подолано колонізаційний вплив Британської Імперії і також відбулось становлення демократії.

Детальніше, на культурному рівні, виявляється взаємозалежність цивілізаційного процесу й постколоніального дискурсу у стані громадянської свідомості суспільства. Так у постколоніальних суспільствах внаслідок того, що літературна творчість була довгий час жорстко цензурованою або забороненою державою-метрополією, після здобуття колоніями незалежності, можна було і досі це спостерігатися – відчуженість автохтонного населення до власної культури, традицій та щонайважливіше до їх *активного* розвитку й росту з позицій деколонізації в напрямку демократії та гуманізму. Поясненням для цього, якщо здійснити зворотний висновок, є порушена економічна складова цивілізаційного процесу, а саме залученість дітей до праці у більшості постколоніальних держав, зокрема, Африки[14]. Тому покоління, яке не є освіченим, приречене на існування в тоталітарних тенденціях без *достатнього* усвідомлення постколоніального дискурсу як способу рефлексії на минуле колоніальне управління і продовжене вже національними елітами, які не змінюють становище народу. Тому хоч постколоніальний дискурс і виникає в будь-якому суспільстві, яке пережило досвід окупації, який є тотожним колонізаційному досвіду, оскільки, жоден колонізатор або окупант не вважає народ, який підкорив – цінністю, окрім як у власних інтересах, і ніколи як в інтересах народу, *однак*, відсутність реалізації громадянських прагнень до свободи, призводить до втрати дискурсом його основної складової – обговорення, яке призводить до дій та до змін.

Також постколоніальний дискурс не обмежується лише уявленнями про наслідки колоніальної політики Великої Британської імперії або Французької імперії, чи інших імперій, де колоніальні володіння були далеко від держав, які їх утворили. На прикладі України ми можемо розмірковувати про колоніальне минуле, яке розпочалось з ситуації напівколоніальної залежності, починаючи із XVII ст., й вилилось у важкий досвід тоталітарної колонізації у XX столітті [2, с. 8]. При цьому ми помітимо усі до цього перелічені тенденції цивілізаційного процесу, який виступає реформуючим чинником постколоніального дискурсу, а саме: прагнення до незалежності та оновлення політичної системи, зміна характеру поняття громадянської свідомості з тоталітарної на демократичну та ін. Тому це дає можливість, за Тамарою Гундоровою, застосовувати постколоніальну методологію, яка демаскує відкриті і приховані механізми колоніального і неокolonіального поневолення [2, с. 8].

Список використаної літератури

1. Арендт Х. Джерела тоталітаризму. Київ : Дух і Літера, 2005. 572 с. (2).
2. Гундорова Т. І. Генераційний виклик і постколоніалізм на сході Європи. Вступні зауваги. Постколоніалізм. Генерації. Культура. Київ : Лаурус, 2014. (ТЕОРЕТИЧНІ РЕВІЗІЇ; вип. 4). С. 7–13.

3. Дуглас М. Самознищення Європи. Київ : «Наш Формат», 2024. 355 с.
4. Еліас Н. Процес цивілізації Соціогенетичні і психогенетичні дослідження / Норберт Еліас. Київ : Видавничий дім «Альтернативи», 2003. 672 с.
5. Карась А. Ф. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 520 с.
6. Міхно О. Деколонізація української педагогічної біографістики: теоретичні контури. *Український педагогічний журнал*. 2024. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/728>
7. Петрик, Л. Міграційна криза в Європі. DSpace at West Ukrainian National University, 2017. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/23071/1/105-108.pdf>
8. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Київ : Основи, 1994. 444 с.
9. Саїд Е. В. Орієнталізм. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 511 с.
10. Сафонік Л. М. Буттєвість сенсу людського життя. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 350 с.
11. Троян С. С. Орієнталізм і постколоніальний дискурс у контексті «постмодерністського виклику». *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2015. № 24. С. 345–354.
12. Фанон Ф. Гнані і голодні. Київ: Вперед, 2016. 227 с.
13. Ferguson Adam. An Essay On The History Of Civil Society. LONDON, 1872. 476 p.
14. International Labour Organization. Child Labour in Africa. International Labour Organization. Cornell University Library. 2005. URL: <https://ecommons.cornell.edu/items/f724465a-ea7b-4fd8-9776-d6ae1ae8a9b>
15. Kasapoğlu C. How the War in Ukraine Shapes Iran's Strategic Gains and Ambitions. Hudson Institute. 2024. URL: <https://www.hudson.org/national-security-defense/how-war-ukraine-shapes-irans-strategic-gains-ambitions-can-kasapoglu>
16. Locke, John. Two Treatises of Government. T. 5, A New Edition, Corrected. In Ten Volumes. Glasgow: Richard Griffin and Company, 1823, 216 p.
17. North Korea Enabling Russian Missile Strikes Against Ukraine. Defense Intelligence Agency. 2024. URL: <https://www.dia.mil/News-Features/Articles/Article-View/Article/3790623/dia-report-confirms-north-korean-missile-debris-found-in-ukraine/>

CIVILIZATION PROCESS THROUGH THE PRISM OF POSTCOLONIAL DISCOURSE

Oleksandr Samokhvalov

*Ivan Franko National University of Lviv,
Faculty of Philosophy, Department of Philosophy
Universytetska str., 1, 79000, Lviv, Ukraine*

The article deals with the issue of peaceful and mutually beneficial coexistence of states in the twenty-first century in the context of realization and support of universal values of the civilization process in the generalized sense of the fundamental principles of democratic political systems. At the same time, universal values are studied as those that can ensure the status of freedom for citizens as an opportunity for conscious self-realization and as a preventive measure against anti-democratic tendencies and totalitarian phenomena in society. In addition, the author develops the idea of the absence of a utopian aspect in the concept of universal values to demonstrate its advantages over implicitly utopian totalitarian projects that imply the absence of social progress.

The author also characterizes the essence of the social contract in the axiomatic dimension of its values based on the concept of citizen's freedom, which makes it possible to differentiate between the social and quasi-social contract and demonstrate the negative consequences of the latter in the social sphere in the form of a change in the civic consciousness of society from independent to dependent on the totalitarian discourse of the ruling elite, which leads to the disappearance of a conscious ethics of freedom, in which the citizen's self-consciousness is realized without coercion and is a guarantee of avoiding unconscious violence against fellow citizens.

The author analyzes the relationship between the key ideas of the civilization process and postcolonial discourse from the standpoint of successful and unsuccessful overcoming of the colonial past as a totalitarian legacy, explains the reasons for this phenomenon and the results of the impact of postcolonial societies that have not been decolonized in the global context. The postcolonial discourse is complemented by an expanded component that relates to the social plane, namely the reflection of the public spirit on the colonial past, on the power institutions left by the colonizers.

Key words: civilizational process, postcolonial discourse, universal values, social contract, quasi-social contract, decolonization, common good, transformation of postcolonial experience, freedom, democracy, totalitarianism, colonialism.